

He Whakatakinga Tauākī Whaiora

Te kī taurangi – “kia ngākau tahi mai”

Te kī taurangi – “E whakaponono ana mātou o Te Hiringa Mahara, ko rātou e auhī ana, ko rātou e pākia nei i ngā tūkinō whakapōauau, i ngā tūkinō me te waranga petipeti, me mātua whai wāhi ki te pūnaha o te hauora hinengaro me ngā waranga i runga anō i te houruatanga pūmau. Ko tā mātou anō he [aroturuki i nga mana arataki me nga whai wahitanga puta](#) noa i te pūnaha hei hapahapai i ngā whakapaitanga.

I roto i ngā mahi katoa, e ū ana mātou ki te whakahaepapa i ngā reo me ngā aronga a te hunga e pākia ana e ngā auhī hinengaro me ngā waranga. He pērā hoki ki ngā mahi pūnaha arataki pērā i te aroturuki i te pūnaha o te hauora hinengaro me ngā waranga, i te aromātai i te toiora, me te taunaki i ngā panonitanga pūmau. Ka tauawhitia ngā tirohanga me ngā reo whaiora hei whakamōhio ki ngā mahi me ā mātou whakataunga. E poua ana tēnei kī taurangi i roto i te ture, ā, e whakaponono ana mātou mā te whakanui i ngā wheako whaiora ka tino tika te haere o te waka.

Tō mātou whakapapa

Inā te hōhonu o tā mātou whakaute ki ngā rōpū mātau-ā-wheako, ā, ka tūtohu anō ki ā rātou taunakitanga i (te Uiui a te Kāwanatanga i te tau 2018) i meatia mai kia waihangatia a Te Hiringa Mahara, arā te komihana. Nā runga i ēnei karanga ka oho mātou.

Ka tūtohu atu hoki ki ngā oma roa a ngā kaitaunaki mātau-ā-wheako i Aotearoa i mua noa atu i [He Ara Oranga](#). He maha ngā tau e ngana ana ngā rōpū kaihoko / aropā / mōrehu, ngā tāngata whaiora, ngā tāngata mātau-ā-wheako, ngā whānau Māori, ngā aropā mate waranga me ngā rōpū whakamahi pūroi ki te whawhai kia panonitia te whakarongoā o ngā tūkinō i te pūnaha.

He atanga ngā mahi ki te matatau o ēnei rōpū, me tā rātou aki i te purenga ihomatua, i te tino rangatiratanga, i te whakaitinga tūkinotanga, i te pāpori kanorau, i te toiora taurite, i te mahoratanga o ngā taurima mātāi mate hinengaro, i ngā matatika me te kōpanitanga o ngā tauri whakaora a tauwi.

Tō mātou reo

Ka whakamana, ā, ka tautoko mārika atu mātou i te matatika mena ka tohu te tangata kia kōrero i roto i tōna reo ake. Ka ū mātou kia aropūngia ko ngā painga o te tangata, me te tapa haere anō i ngā take i te pūnaha.

I roto i ēnei mahi, ka whakamahia ngā kīngā pēnei i te ‘wheako whaiaro’ me te ‘wheako whaiora’. Ka āta tapaina e mātou he aha nei ngā wheako whaiora ka kōrerotia ki ia o ngā hinonga, ki tētahi wāhanga o tā mātou mahi rānei. Anei ētahi tauira, “wheako whaiaro mō te Whakaora Mahi Whakapōrehu”, me te “wheako whaiora whakaoranga whakature”. Ina ka huaina te ‘wheako whaiaro’ me te ‘wheako whaiora’ e kōrerotia ana ko ngā tāngata me ngā rōpū kua pā ki te auhītanga, ki ngā tūkinō whakapōauau, ki ngā tūkinō mahi petipeti, ki ngā whakatau māuiui hinengaro, ki ngā waranga, ki ngā hapa ratonga hauora hinengaro, waranga rānei, me ngā taero maha o te whai wāhi ki ngā ratonga (mēnā rānei kua rangona ētahi o ēnei wheako).

Ngā haepapa

E ai ki te ture ([Mental Health and Wellbeing Commission Act. 2020](#)), e herea ana mātou ki te:

- “Taunaki i ngā whaipānga o te hunga e rongono ana i te auhītanga hinengaro i te waranga rānei (ngā mea e rua rānei)”
- Rapua mai ngā whakaaro o te “hunga kua rongono nei i te auhītanga hinengaro, i te waranga rānei (ngā mea e rua rānei)”
- Hāpai ake i te Tiriti o Waitangi me ōna mātāpono. E raupapa katoa ana ā mātou huarahi mahi ki te [Tiriti o Waitangi Position Statement](#).

E mātau atu ana ka tukuna e te kawenga taunaki ētahi mana ahurei ki a mātou karekau i ētahi atu o ngā tari, ā, ka tīpakongia e mātou te tūnga taunaki i ‘te taha tonu’ (kua hei rangatira) o ngā hapori whaiora.

He Whakatakinga Tauākī Whaiora

E ū ana mātou

Tēnei te pōhiri ki te hunga wheako whaiaro, ka pono atu, ā, ka whakamana atu mātou i tā koutou ka tuku mai. Ko tā mātou anō he rapu i te māramatanga ki ngā kohinga whaipānga o ngā tāngata whaiora.

Ka tutuki tēnei mahi mā te tūhonohono haere me te mahi tahi i te taha o ngā tāngata whaiora hei tūhira ake i ngā take nui i te pūnaha me te tiro anō ki ngā wāhanga hei panoni pea.

No reira, kō tā mātou:

He whakanui i ngā wheako me ngā tūmanako a ngā tāngata whaiora me ngā tāngata mātau-a-wheako Māori.

He whakapāoro i te reo o ngā tāngata kua rongohia, kua turakina rānei e rātou ngā ngaronga, ngā tūkino, me ngā aukatinga i runga anō i ngā mahi a te pūnaha, i te kore tautoko noa iho rānei.

Kia pēneingia ngā wheako ora me he pakirehua tārewa, arā, ka uia “te wheako whaiora o...?”, kātahi ka pērā ki ia hinonga ka mahia e mātou. Otirā kia uru mai te hunga wheako whaiaro e tino whaipānga ana ki ia hinonga

Kia aroturuki tahi - ko ngā kōrero ka tukuna mai ngā taunaki kōrero mō ngā aroturuki, ka mutu ka kōrero mātou ki ngā tāngata whaiora ina ka aroturukingia te toiora me te pūnaha

Kia whai uara, kia whakamahia ngā pūkenga whaiora i runga i ngā mātauranga wheako, i ngā rangahau, i ngā tikanga mahi, i ngā huarahi tikanga, i ngā tikanga mahi, i ngā tūranga whaiora, i ngā rōpū pāpori

kia whakahaepapatia ngā hinonga me ngā wāhanga aropū i runga i ngā tohutohu a ngā tāngata whaiora

Mā ngā urupare tāngata whaiora hei waere

E noho haepapa ana mātou ki ngā hapori me ngā whānau whaiora mō te kawē tika i ngā titikaha o te whakatakinga tauākī. E hikaka ana mātou ki ngā urupare me ngā whakaaro a ngā hapori whaiora, ā, ka kakama mātou ki te rapu urupare mō te whakaata o ā mātou mahi i ngā āwangawanga me ngā aronga o ngā tāngata ka rongō i te auhītanga hinengaro, i te tūkino whakapōauau, i te tūkino mahi petipeti rānei. Ka ako, ā, ka tipu mātou i ēnei urupare i runga i te pono, i te māia me ngā taunakitanga papai.

Te whakatinana i tā mātou i kī

Ka kawea mai e ngā mema rūnanga mātau-ā-wheako, e ngā tūranga whaiora, e ngā kaitohutohu wheako Māori ā rātou “pūkenga whaiora” ki Te Hīringa Mahara. E taituarangia ana ēnei tūranga, ā, kei ngā taumata e tika ana ki te tohutohu me te whakaaweawe i ngā whakataunga me ngā hohenga. Ko tā ngā kaimahi whaiora nei he huawaere i ā mātou hononga ki ngā hapori whaiora, ā, ko rātou ngā kaupupuri i ngā mātauranga ka tukuna mai e ngā tāngata ki a mātou kia whai mārama, kia whakanuia i te katoa o ā mātou mahi. Ki a mātou nei, he hua ngā pūkenga whaiora mō ngā tūranga katoa o roto i Te Hīringa Mahara, nā whai anō ka ngana mātou ki te whakatari, ki te whakamana me te tautoko i ngā kaimahi e pākia nei e te auhītanga hinengaro me ngā waranga.

Ina ka hono atu mātou ki ngā hapori whaiora ka hono atu i runga i te wairua taupuhipuhi, i runga hoki i te pono ki ngā takoha mai a ētahi atu ki ā mātou mahi. Mā mātou anō e takoha atu ki te whanaketanga o ngā hapori whaiora me ngā mana arataki.

